

підозру (підозрюваному не роз'яснено його процесуальні права; повідомлення про підозру здійснено не вповноваженою особою, наприклад, якщо повідомлення про підозру здійснив прокурор, повідомити про нову підозру або змінити раніше повідомлену підозру має право виключно прокурор, а не слідчий; вручення повідомлення про підозру у спосіб, не передбачений КПК України; відсутність у матеріалах справи доказів, які об'єктивно пов'язують підозрюваного з певним злочином, що є достатніми для виправдання подальшого розслідування та складання повідомлення про підозру конкретної особи в ситуації «реальної підозри»; порушення порядку внесення відповідної інформації до ЄРДР);

3) пов'язані з настанням у особи права на оскарження повідомлення про підозру (скаргу подано у проміжок часу від моменту спливу одного місяця з дня повідомлення особі про підозру у вчиненні кримінального проступку або двох місяців з дня повідомлення особі про підозру у вчиненні злочину до моменту закриття прокурором кримінального провадження або звернення до суду із обвинувальним актом).

Таким чином, слідчий суддя, отримавши скаргу на повідомлення про підозру, заслухавши учасників кримінального провадження, перевіряє матеріали скарги, матеріали кримінального провадження та при підтвердженні наведених у скарзі доводів повинен прийняти ефективне рішення, чим власне буде реалізоване базове право підозрюваного щодо оскарження рішення, дії та бездіяльності слідчого, прокурора, слідчого судді в порядку, передбаченому КПК України (п. 16 ч. 3 ст. 42).

ОСОБИСТІТЬ ЯК ОБ'ЄКТ ТА СУБ'ЄКТ НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ

*Корзун Олександра Григорівна,
аспірант Донецького національного університету імені Василя Стуса*

XXI століття в черговий раз поставило в якості наріжного каменю подальшого розвитку людства питання безпеки особистості. В першу чергу

причиною цього є численні війни і збройні конфлікти в багатьох куточках світу. Одним із прикладів актуальності питання безпеки особистості став конфлікт на Сході України.

Перш за все доцільно надати тлумачення поняттю «особистість».

В контексті юридичної науки слід розглядати особистість як члена суспільства, особу, індивіда. Це тлумачення є логічним висновком з точки зору основних ознак юридичної науки як суспільної науки.

У доповіді Програми ООН з розвитку 1994 р. було запропоновано розвивати ідею розширеного тлумачення концепції безпеки особистості (human security), виділяючи в ній два взаємопов'язані фактори: «захист від несподіваних і згубних порушень нашого повсякденного способу життя» та «захист від постійних загроз голоду, хвороб, злочинів і придушення». Також було визначено сім компонентів безпеки: економічну, продовольчу, екологічну безпеку; безпеку для здоров'я; особисту, політичну, громадську та культурну безпеку⁴⁸⁴.

Поняття «безпеки», як правило, тлумачиться через стан захищеності, наприклад, від суспільної небезпеки кримінально-карного діяння⁴⁸⁵, через відсутність різного роду небезпек та загроз, які можуть завдати непоправної шкоди (збитків) життєво важливим інтересам людини⁴⁸⁶.

При цьому актуальним для сьогодення при тлумаченні поняття «небезпека» є розгляд небезпеки не як персоніфікованої загрози як такої (наприклад, від конкретної держави), а реальне осмислення небезпеки як категорії та явища, виходячи з джерел та характеру загрози⁴⁸⁷. Подібне

⁴⁸⁴ Human Development Report 1994. New Dimensions of Human Security. URL: <http://hdr.undp.org/en/reports/>.

⁴⁸⁵ Горшенков Г.Н. Информационная преступность: криминологическая безопасность личности, угрозы и меры ее защиты / Г. Н. Горшенков, Г. Г. Горшенков, А. Г. Горшенков. Идея конституционализма в РФ и за рубежом и практика ее реализации: *Вестник Нижегород. ун-та им. Н. И. Лобачевского*. 2003. Вып. 1(6). С.13-16.

⁴⁸⁶ Сапронов В.В. Безопасность жизнедеятельности: учебно-методическое пособие [Под общ. рук. Л.И. Шершнева]; Фонд национальной и международной безопасности, Москов. гос. ун-т культуры и искусств. М. : Изд-во «Русский журнал», 2004. С.27.

⁴⁸⁷ Рыбак А.А. К вопросу о стратегических национальных приоритетах в целях обеспечения национальной безопасности и территориальной целостности. *Государственная власть и местное самоуправление*. 2012. № 4. С.12-21.

тлумачення «небезпеки» є певним віддзеркалюванням глобалізаційних процесів сучасності.

Доречно також навести декілька прикладів тлумачення «національної безпеки». Національна безпека – це здатність країни зберігати суверенітет, політичні, економічні, соціальні та інші основи суспільного життя й виступати як самостійний суб'єкт міжнародних відносин.⁴⁸⁸ Тупчієнко Л.С. наводить наступне визначення: національна безпека – «захищеність життєво важливих інтересів особи, держави і суспільства, державних кордонів, територіальної цілісності, суспільно-політичного устрою, культурних цінностей і всього того, що становить основу матеріального і духовного життя країни від внутрішньої і зовнішньої загрози».⁴⁸⁹ Смолянюк В.Ф. наголошує на тому, що популярні сьогодні визначення національної безпеки не претендують на завершеність та повинні бути допрацьовані⁴⁹⁰.

Проаналізувавши підходи вчених, автор робить припущення, що особистість є частиною системи безпеки, по суті відіграє системоутворюючу роль, оскільки є об'єктом і суб'єктом безпеки. Забезпечення особистої безпеки є основою забезпечення безпеки всіх інших її форм і рівнів.

Розглядаючи особистість як об'єкт та суб'єкт національної безпеки, доречно звернутися до робіт Р. Фалька, який розглядає безпеку через призму «світового порядку». Дослідник розглядає перехід від національної безпеки до глобальної безпеки як основу світового порядку. Та вважає, що безпека повинна починатися з індивіда, тобто особистості. Цей підхід дозволяє розглядати безпеку більш всебічно⁴⁹¹. Вчений Кен Бус також підтримує

⁴⁸⁸ Корнієвський О. Національна безпека. Політична енциклопедія / редкол.: Ю. Левенець (голова), Ю. Шаповал (заст. голови) та ін. Київ: Парламентське видавництво, 2011. С. 489–490.

⁴⁸⁹ Тупчієнко Л. Національна безпека. Політологічний енциклопедичний словник / за ред. Ю. С. Шемшученка, В. Д. Бабкіна, В. П. Горбатенка. Київ: Генеза, 2004. С. 386–387.

⁴⁹⁰ Смолянюк В.Ф. Системні засади національної безпеки України. URL: <http://fil.nlu.edu.ua/article/view/133543>.

⁴⁹¹ Falk R. The Western State system. Princeton, New York, 1992.

позицію Р.Фалька, та наголошує, що основою безпеки повинен бути індивід, а не держава⁴⁹².

За рівнем суб'єктності безпека людини охоплює собою як безпеку особисту, так і спільноти – загальну (спільну, колективну). Загальна безпека може бути як більш, так і менш загальною.

Таким чином, можна зробити висновок, що актуальне розуміння поняття безпека акцентує увагу на ролі особистості.

В свою чергу, ставлення до особистості як до основного об'єкта національної безпеки знайшло своє відображення в сфері правового регулювання питання національної безпеки України.

Відповідно до частини 1 статті 3 Конституції України Україна є суверенна і демократична, соціальна, правова держава (ст.1), а людина, її життя і здоров'я, честь і гідність, недоторканність і безпека визнаються в Україні найвищою соціальною цінністю⁴⁹³.

Так, стаття 3 Закону України «Про національну безпеку» визначає, що державна політика у сферах національної безпеки і оборони спрямована на захист людини і громадянина - їхніх життя і гідності, конституційних прав і свобод, безпечних умов життєдіяльності; суспільства - його демократичних цінностей, добробуту та умов для сталого розвитку; держави - її конституційного ладу, суверенітету, територіальної цілісності та недоторканності; території, навколишнього природного середовища - від надзвичайних ситуацій⁴⁹⁴.

Але не дивлячись на те, що ще у Законі України «Про основи національної безпеки України» від 19 травня 2003р. до суб'єктів забезпечення національної безпеки, окрім Президента України, Верховної Ради України, Кабінету Міністрів України, Ради національної безпеки і оборони України,

⁴⁹² Шайтан О. Понятійно-категоріальний апарат інформаційної безпеки держави у гуманітарній сфері. *Юридичний журнал*. 2012. № 4. С. 18-23.

⁴⁹³ Конституція України. Прийнята на п'ятій сесії Верховної Ради України 28 червня 1996 р. *Відомості Верховної Ради України*. 1996. № 30. Ст. 141.

⁴⁹⁴ Про національну безпеку України: Закон України від 21 червня 2018 р. *Відомості Верховної Ради України*. 2018. № 31. Ст. 241.

міністерств та інших центральних органів виконавчої влади, Національного банку України, судів загальної юрисдикції, прокуратури України, Національного антикорупційного бюро України; місцевих державних адміністрацій та органів місцевого самоврядування, Збройних Сил України, Служби безпеки України, Служби зовнішньої розвідки України, Державної прикордонної служби України та інших військових формувань, органів і підрозділів цивільного захисту, були віднесені і громадяни України та об'єднання громадян⁴⁹⁵, дійсно активними та правомочними суб'єктами останні не стали.

Дослідник Смолянук В.Ф. звертає увагу, на недооціненій ролі особистості як суб'єкта національної безпеки. В якості приклада наводяться події 2013-2014 року в Україні. Коли більшість суб'єктів забезпечення національної безпеки ухилилися від виконання функцій та обов'язків, передбачених законодавчо. Система забезпечення національної безпеки виявилася знищеною. Фактичним рятівником ситуації виступило громадянське суспільство. Тобто мав місце так званий безпеково-організаційний парадокс.⁴⁹⁶

Таким чином, представляється необхідним переосмислення ролі особистості в системі національної безпеки, перехід від розгляду особистості як об'єкта до особистості як суб'єкта забезпечення безпеки.

ЩОДО ВІДШКОДУВАННЯ ШКОДИ ФІЗИЧНІЙ ОСОБІ, ЯКА ПОТЕРПІЛА ВІД КРИМІНАЛЬНОГО ПРАВОПОРУШЕННЯ

*Писарева Елла Анатоліївна,
кандидат юридичних наук, доцент, доцент кафедри цивільного права і
процесу Донецького національного університету імені Василя Стуса*

Людина, її життя і здоров'я, честь і гідність, недоторканність і безпека визнаються в Україні найвищою соціальною цінністю. Утвердження і

⁴⁹⁵ Про основи національної безпеки України: Закон України від 19.06.2003. URL:<http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/964-15> (дата звернення: 20.04.2018).

⁴⁹⁶ Смолянук В.Ф. Системні засади національної безпеки України. URL:<http://fil.nlu.edu.ua/article/view/133543>.